

DAVLAT XARIDI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10649424>

Axmuratov Axror Xudayarovich

Toshkent davlat yuridik universiteti buxgalteri

ANNOTATSIYA

Mazkur ilmiy maqolada Xalqaro moliya tizimi va valyuta siyosati bo'yicha muhim masalalar, samaradorlik va istiqbolni belgilash to'g'risida hamda davlat xaridini yoki valyuta siyosatini o'rganish va tahlil qilish haqisa so'z boradi. Bu maqolada davlat xaridini, uni boshqarish usullarini, uning samaradorligi va tashqi iqtisodiy ta'sirini, shuningdek valyuta siyosati bilan bog'liq muhim tahlillar va xulosalar muhokama qilinadi. Maqolada ilgari yozilgan tadqiqotlar, statistik ma'lumotlar va so'nggi xabarlar asosida davlat xaridi haqida chuqur va aniq tushunchalar beriladi.

Kalit so'zlar

korporativ xaridlar, axborot portali, qonunchilik tizimi, savdolar, tizimlashtirish, nazariy tamoyillar, xarid tajribasi;

Ma'lumki mamlakatimizda davlat va korporativ xaridlari mexanizmini yanada takomillashtirish, tender savdolarining ochiqligi va shaffofligini ta'minlash bo'yicha izchil va kompleks ishlar amalga oshirilib kelinmoqda. Xususan, elektron savdolar joriy qilindi, Respublika tovar-xom ashyo birjasi maxsus axborot portali yaratildi, tovar, ish va xizmatlar xaridi bo'yicha, shu jumladan, investitsiya loyihalari doirasida ko'p pog'onali idoralararo tender komissiyalari tuzildi. O'zbekiston Respublikasi qonunchilik tizimida davlat xaridlari shaffofligini oshirishga yo'naltirilgan turli o'zgartirish va qo'shimchalar doimiy ravishda kiritilib borishiga qaramasdan, bu sohadagi qonun buzilishi muammolari mavjudligicha qolmoqda. Shu bilan birga, o'tkazilgan tahlil shuni ko'rsatdiki, davlat va korporativ xaridlarining hamda tender savdolarini tashkil etishning amaldagi tartibi zamonaviy talablarga javob bermaydi, turli xil korrupsiya ko'rinishlari uchun sharoit yaratadigan ko'plab kelishish bosqichlari, bir-birini takrorlaydigan tartib-taomillar va sansolarlik holatlari mavjud. Bundan tashqari, tender jarayonlarining cho'zilishi, narx-navoni manipulyatsiya qilish, tovarlarning sifati, tavsifi haqidagi ma'lumotlarni buzib ko'rsatish va elektron savdoda tuzilgan bitimlar bo'yicha tovarlarni yetkazib bermaslik holatlari ko'plab kuzatilmoqda. O'tkazilgan tenderlar natijalarini tahlil qilish, aniqlangan qoidabuzarliklarning sabablarini aniqlash, shu bilan birga uning metodologiyasi va tegishli hujjatlari

to'liq ishlab chiqilmaganligi va takomillashtirishni talab etishi xaridlar faoliyatini auditorlik tekshiruviga zaruratni yuzaga keltiradi.

Budjet tashkilotlari davlat xarajatlari va tender tartib-qoidalari kontekstida shartnomalar bo'yicha audit o'tkazishning nazariy tamoyillari va amaliy jihatlari asosida xulosalar ishlab chiqdilar. Asosiy jihatlar quyidagi fikrlarni o'z ichiga oladi:

1. O'zbekistonda davlat xaridlarini tashkil etish jarayonlarini boshqarishda amalga oshirilayotgan tashabbuslar, davlat mablag'larini samarali boshqarish, shuningdek, xarid jarayonlarida raqobat muhitini shakllantirish, kichik biznes va tadbirkorlik subyektlarini ushbu sohaga jalb etish kabi turli maqsadlarga erishish baholangan. Davlat xaridlari sohasidagi monitoring davlat xaridlari to'g'risidagi huquqiy hujjatlarga rioya etilishiga, ushbu Qonunda belgilangan maqsadlar, tamoyillar va shartlar bo'yicha davlat xaridlarining bajarilishi to'g'risidagi ma'lumotlarni to'plash, umumlashtirish, tizimlashtirish va muntazam ravishda amalga oshirishga asoslanadi; shuningdek, monitoring tizimi orqali davlat xaridlari to'g'risidagi ma'lumotlar to'planadi.

2. O'zbekiston Respublikasi Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligi tomonidan davlat xaridlari sohasida korrupsiyaga qarshi kurashish ochiqlik va halollik masalalarini to'liq bartaraf etishga, shuningdek, korrupsiyaga yordam beruvchi sabablar va shart-sharoitlarni bartaraf etishga qaratilgan qator chora-tadbirlarni amalga oshirishni nazarda tutadi. Budjet mablag'laridan bevosita davlat xaridlari uchun foydalanish samaradorligini ta'minlash uning samaradorligi uchun muhim ahamiyatga ega.

3. Xorijiy xarid tajribasini boshqarish, xususan, AQSH, Avstraliya, Yevropa Ittifoqi va boshqa rivojlanayotgan mamlakatlarda davlat xaridlari tizimini boshqarishda amaliy operatsiyalarni o'rganish va ularning ijobiy tajribasini mamlakatimizning o'ziga xos xususiyatlariga kiritishni nazarda tutadi. samarali mexanizmlar.

O'zbekistonda davlat xaridlaridagi korrupsiyaga qarshi kurash samarasini oshirish uchun quyidagi takliflar o'rinli deb hisoblaymiz:

1. Barcha davlat xaridlarini o'tkazish uchun ma'lumot-tahlil imkoniyatiga ega bo'lgan yagona portni yaratish va amaliyotda yo'lga qo'yish. Taklif qilinayotdan ma'lumot-tahlil davlat dasturida nazarda tutilgan davlat xaridlaridagi manfaatlar to'qnashuvi bilan bog'liq holatlar, narxlar keskin tushib ketishi, arizalarni rad etish, narxlarni arzimagan 0-1% gacha pasayishi kabi korrupsiyaning yashirin belgilari asosida shubhali tenderlarni tezda aniqlash imkonini beradi.

2. Davlat xaridi jarayonida inson omili ishtirok etishini imkon darajasida cheklanishi va raqamlashtirilgan tarzda tanlov jarayonlari amalga oshirilishi. Xarid komissiyasi tanlov o'tkazilishi jarayonida korrupsion sxemalarni yuzaga keltirayotganligi holatlarini oldini olish uchun tanlov g'olibini aniqlash uchun

maxsus tartib yaratib, jarayonni raqamlashtirilishi zarur. Buning uchun xarid jarayonidagi ishtirokchilar yaratilgan platformaga o'z ma'lumotlarini to'g'ri va aniq kiritishsa mavjud muammolar sezilarli darajada bartaraf etilgan bo'lardi.

3. Javobgarlikni kuchaytirish. Davlat xaridlari jarayonida qonun buzilish holatlari kuzatilsa amaliyotda ko'pincha ma'muriy javobgarlikka tortish chorasi ko'riladi. Agarda davlat xaridlaridagi protsessual qoidalarni qo'pol yoki takroran buzilishi kuzatilsa, jinoiy javobgarlikka tortish uchun yetarli asos bo'lishi kerak. Bu davlat xaridi ishtirokchilarining mas'uliyatini oshiradi va byudjet mablag'laridan oqilona foydalanilishiga erishiladi.

4. Budjet tashkilotlari faoliyatini nazorat qilishning muvofiqlashtirilishi. Byudjet tashkiloti zimmasiga yuklatilgan vazifalarni bajarish bilan bog'liq faoliyatini amalga oshirishi uchun davlat byudjetidan moliyalashtirilganligi tufayli doimiy nazorat obyekti bo'lib hisoblanishi unga ko'plab cheklovlarni o'rnatadi va belgilangan vazifalar to'liq ado etilmaydi. Shu sababdan budjet tashkilotlarida ichki audit va ichki nazorat tizimini samarali tashkil etish tashqi nazoratga ehtiyoj qoldirmaydi, shuningdek, bu amaliy chora davlat rivojiga ham o'z hissasini qo'shadi.

Davlat xaridi jarayonida inson omili ishtirok etishini imkon darajasida cheklanishi va raqamlashtirilgan tarzda tanlov jarayonlari amalga oshirilsa hamda buning uchun xarid jarayonidagi ishtirokchilar yaratilgan platformaga o'z ma'lumotlarini to'g'ri va aniq kiritishsa mavjud muammolar sezilarli darajada bartaraf etilgan bo'lardi. O'zaro kelishib olingan holda buyurtmachi va yetkazib beruvchi tomonidan budjet mablag'larini isrof qilinishi holatlariga esa qonunchilikda qat'iy jazo belgilash, ularning faqat jarima to'lovlari bilan qutulib qolishlari tartibini o'zgartirish ham muhim ahamiyatga ega. Bundan tashqari, byudjet tashkilotlarida faoliyat davomida bir qancha organlar tomonidan doimiy ravishda tekshiruvlar olib borilishi byudjet tashkiloti faoliyatiga salbiy ta'sir ko'rsatishini inobatga olib, budjet tashkiloti faoliyati bo'yicha nazorat turlarini kamaytirish va muvofiqlashtirish o'rinli deb hisoblaymiz.

Davlat xaridini tashkil etish jarayonlarini boshqarish sohasida O'zbekistonda amalga oshirilayotgan islohotlar, davlat mablag'larini samarali boshqarish, shuningdek, xarid jarayonlarida raqobat muhitini shakllantirish, kichik biznes va tadbirkorlik subyektlarini ushbu sohaga kengroq jalb etish kabi qator maqsadlarni ko'zlaydi. Davlat va mahalliy organlar xaridining samarasi amaldagi qonunchilik, davlat xaridini tartibga soluvchi organlar faoliyatining samarasi hamda xaridni amalga oshiruvchi xodimlarning professionallik darajasi kabi omillarga bevosita bog'liq.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Авдюшкина Т.В. Цели и назначение внутреннего аудита механизма государственных закупок. Вестник Московского университета имени С.Ю.Витте. Серия 1. Экономика и управление №4 (27)э 2018.

2. Винокурцева Е.А. Опыт зарубежных стран в осуществлении закупок товаров, работ, услуг: аналитический обзор / Экономика, управление, финансы. Материалы X Международной научной конференции. ООО «Издательство Молодой ученый», 2019 стр 9-17.

3. Gofurov D.B. O'zbekistonda davlat va korporativ xaridlar jarayonini takomillashtirish. Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi avtoreferati. Toshkent 2020.

4. To'rayev A.N. Xo'jalik yurituvchi subyektlarda ichki auditni tashkil etish va uning uslubiyotini takomillashtirish. Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (DSc) dissertatsiyasi avtoreferati. Toshkent-2020.

5. Turabov S.A. Byudjet tashkilotlarining davlat xaridlarini amalga oshirishdagi moliyaviy munosabatlarini takomillashtirish yo'llari. Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi avtoreferati. Toshkent-2021.